

DE BORCHT

BAARLOOS VERLEDEN

*Periodieke uitgave voor de
abonnees van onze
Sprokkelingen en
de Borchtlieden*

ISSN 1568-1939

Oktober 2006 nr.18

HISTORISCHE WERKGROEP DE BORCHT

J.G.B. Noten, secretaris
Postbus 8355
5990 AB Baarlo
telefoon : 077-4771630
e-mail: hwbaarlo@hetnet.nl

Baarloos Verleden is een uitgave van de Werkgroep Publiciteit van de Historische Werkgroep De Borcht en verschijnt in principe 2 maal per jaar in april en oktober. Jaarlijks wordt een sprokkeling uitgegeven in boekvorm, welke aan de abonnees automatisch wordt toegezonden. De uitgaven in de serie Baarlose Sprokkelingen Extra dienen te worden besteld. Abonnees ontvangen gratis de uitgaven van het contactblad "Baarloos Verleden". Voor bestellingen, inlichtingen of opgave voor een abonnement kunt u contact opnemen met het secretariaat.

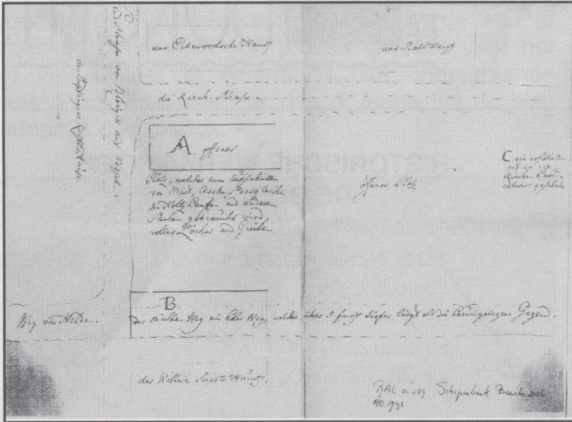

HET MARKTPLEIN BAARLO IN DE 17E EEUW

Boven bij de toren de schepenbank tevens school en de ingang naar de kerk via de poort.
Aan de onderzijde de geplande gevangenis welke nooit is gerealiseerd.

MARKT 1792

De vasthoudende speurder in de archieven wordt regelmatig beloond met vondsten, die betrekking hebben op de historie van zijn dorp. Soms spectaculair, vaker minder opzienbarend maar toch erg interessant voor de liefhebber.

Zo ook een tekeningetje uit 1792 van de Markt in Baarlo. We moeten ons de Markt voorstellen als het plein zoals we dat kennen uit de jaren voor 1960. Niet de vergrootte Markt maar een plein waar de zuidgevel nog oorspronkelijk was, raadhuis met café ernaast. Het grote verschil zit hem in de noordkant. Wilde men vóór 1870 de hoofdingang van de kerk bereiken dan liep men onder een gebouw door. Dit bouwsel lag in één lijn met de gevel van café Centraal. In dit gebouw van twee verdiepingen was de school gevestigd en het was de vergaderplaats van de schepensbank. Via een open doorgang kwam men bij de kerk, precies zoals we dat nu in Venray nog kennen. Rond 1870 wordt dit pand gesloopt en er verrijst een nieuwe kerk van de hand van de beroemde Roermondse architect Pierre Cuypers. Aan de zuidzijde werd op de hoek van de Markt met de Hoogstraat een monumentaal gebouw neergezet waarin de jongensschool, het gemeentehuis en het gevang waren ondergebracht.

Dit verhaal als inleiding op de tekening uit 1792. Wat hield die tekening in? Een zekere Anton Smeets wil een nieuw huis bouwen. De plek was niet voor de hand liggend, nl. pal tegenover café Centraal op de Markt. De plaatselijke bestuurders hebben hem toestemming verleend om op die plek te gaan "tummere", zoals vroeger het bouwen van een huis genoemd werd. Maar...de toestemming wordt ingetrokken. Het plaatselijk bestuur wijst hem ook een andere plek, nl. op de hoek van Markt en Hoogstraat. Maar het Pruisische bestuur, dat het in Baarlo voor het zeggen heeft, fluit de gemeenteraad terug, zeer waarschijnlijk als reactie op een protest van bouwer Smeets. Zij zijn van mening dat Smeets wel vóór café Centraal mag bouwen. Ze vragen het plaatselijke bestuur om binnen 14 dagen met betere argumenten te komen om de vergunning in te trekken. Het is wel duidelijk dat die argumenten er zijn gekomen. Het huis van Anton Smeets komt te staan op de hoek van de Markt en Hoogstraat. In 1870 verdwijnt het pand om plaats te maken voor de school.

Doordat de bouw op de aanvankelijk geplande plek niet doorging, heeft Baarlo tot op de dag van vandaag een groot ruim plein.

Uit de bouwaanvraag blijkt nog meer. Waarvoor

diende dat ruime plein? De situatieschets geeft namelijk aan dat op dat plein zich ook een stortplaats bevond. Men wilde kennelijk niet graag ver lopen met het afval. Verder lezen we, dat de weg richting kasteel d'Erp maar liefst vijf voet (ongeveer 1,5 meter) lager lag dan het plein. Deze regel maakt duidelijk waarom het huis bij de overgang van Markt naar Baron van Erplaan zo laag lag (zie foto).

Men moest enkele traptreden omlaag om bij de voordeur te komen. Aanvankelijk lag het huis dus op straathoogte. Het is zeer waarschijnlijk dat bij de bouw van de kerk in 1870 men niet erg ver gesleept heeft met de onbruikbare materialen die vrij kwamen bij de afbraak. Men verhoogde eenvoudig de weg. Deze veronderstelling wordt nog versterkt doordat bij de renovatie van de Markt in 2005 men bij graafwerkzaamheden op die plek op veel puin stootte. Ook kwam een dikke muur te voorschijn, die waarschijnlijk gediend heeft als keermuur tussen plein en lager gelegen weg. Helaas is een onbenutte kans blijven liggen om meer onderzoek te doen. Gelukkig heeft het gevonden tekeningetje uit 1792 met het bijbehorende verhaal en de graafwerkzaamheden in 2005 toch een tipje van de sluier, die over het verleden ligt, even opgelicht. En...café Centraal heeft nog steeds een zonnig terras met een ruime blik op de Markt.

PASTORIE

Voor de meeste mensen is het de gewoonste zaak dat de pastorie naast de kerk ligt. In Baarlo is dat niet altijd zo geweest. Sinds 1885 heeft het huis deze functie. Voorheen woonden de pastoors van Baarlo op diverse plekken in het dorp. Toch verbleef in een grijs verleden op de huidige plek van de pastorie reeds een geestelijke. Dit is op te maken uit een verslag van de schepensbank uit 1798.

Toen in 1795 op kasteel d'Erp de jonge bruid van Hendrik van Erp, Helena van Voorst tot Voorst uit Bedum introuwde, vertrokken drie ongehuwde familieleden naar elders. Werd het huis te klein of lag het aan de nieuwe châtelaine? Bekend was dat een broer van de bruidegom, die kanunnik was, verhuisde naar een huis in het dorp. Maar welk huis was dat?

De schepensbank gaf de oplossing. Want: "Frans, Baron van Erp canonicus van de cathedraele kercke van St. Marten tot Rutten" verkoopt aan zijn broer: "behuysinghe met eenen Moeshoff, genoemd het Duyffgoed, gelegen ten eenre zijde het goed genoemd den Speulhoff (nu Markt 4) met het voorste aan de straat met de achterste aan de Moolenbeecke.." Tevens verkoopt hij de mobilia (roerende goederen), één vierde deel van twee morgen grond (een morgen

is 33 are) en een perceeltje hakhout van 12 roeden. Waar onze kanunnik, die in 1827 overlijdt, naar toe gaat, vertelt het verslag niet.

SCHENKINGEN Maart 2006 t/m september 2006

Vanaf nr. 1 van ons blad "Baarloos Verleden" in april 1998 doen we u steeds verslag van de schenkingen, waarmee u ons steeds verrast!

Zo ook nu!

Familie Vorbach-Holtman, Blerick

1 ingelijste foto van het OLS te Wessem 1932

Familie Karel Fleuren, Baarlo

Medailles, kaarten, bidprentjes en foto's

Mevr. E. Crienen, Baarlo

Bidprentjes

Mevr. An Smits-Thijssen, Maasbree

Boeken, herinnerings-prentjes

Familie Ant. Zeetsen, Baarlo

Foto de Borcht

Familie G. Peeters-Hoezen, Baarlo

Ansichtkaarten Fa. H. Peeters-Haffmans

Familie Maas, Tegelen

Schilderij van mevr. Koene (Hutjens-Koene)

Familie Engels, Baarlo

Vlaggenstokken voor processies incl. vlaggen

Fam. Giesberts & mevr. A. Peeters, Baarlo

Sprokkelingen

U allen hartelijk bedankt!

VONDST

Recentelijk is men begonnen met het treffen van voorbereidingen voor restauratiewerkzaamheden aan de watermolen. De sluis en de oever waren aan onderhoud toe. Dat men hier op historische gronden werkt mag bekend zijn. Dit bleek bij het graven van een nieuwe, tijdelijke loop van de beek. Men stuitte op enkele zware eiken palen. Vooralsnog is de functie niet duidelijk. Al waren ze verticaal geplaatst toch ligt het niet voor de hand dat het gaat om heipalen voor een gebouw. Mogelijk biedt de vlakke zijde, die aan de palen zat, een oplossing. Heeft er een sluis tussen gezeten waarmee men de gracht langs het Kempke, die vroeger in open verbinding stond met de beek, kon afsluiten?

Verder onderzoek is nodig. Graag vertellen we u er een volgende keer, indien mogelijk, meer over.

TOPONIEMEN

Het zal bekend zijn dat een van de volgende sprokkelingen gaat over toponiemen. Omdat deze nieuwsbrief erg veel wetenswaardigheden over de Markt betreft, zijn de gekozen namen daar ten dele bij aangepast. Hierbij is het manuscript voor de toekomstige sprokkeling geraadpleegd.

Duyfgoed

De oudste vermelding dateert uit 1406. "Gebell Duyff van den gude daer hy in sit en anne kerckhof ligt". In de volgende eeuwen wordt het huis diverse keren vermeld. Het huis was cijnsplichtig aan de Borcht en was een zadelgoed, wat wil zeggen dat de kasteelheer de bewoner van zo'n goed kon verplichten hem met paard ten dienste te staan. In 1761 wordt het huis behand aan pastor Arnold Cremeren. In andere stukken wordt vermeld, dat het Duyfgoed gelegen is aan de kerkhofmuur naast de Speulhof. Het zal de lezer duidelijk zijn dat we hier te doen hebben met de plek waar thans de pastorie staat. Dat hier in een grijs verleden geestelijken woonden is niet vreemd.

Speulhof

Oude teksten waarin dit goed vernoemd wordt, zijn ruim voorhanden. De volgende tekst maakt de ligging snel duidelijk: "goedt aen gen kerckhoff op den speulhof ter eenre sijde neffens PeterDuyffsgoed aen het kerckhof, ter ander schietende met een voorhoofd op de meulenbeeck wordt beseeten door de kinderen van Matthijds Kersten en Digna Grommen 1744" Het gaat hier om de plek naast de huidige pastorie. De openbare wasplaats met bleek wordt in oude teksten "aan de Speulhof" genoemd. Voor de duidelijkheid, het handelt in de sprokkeling van dit jaar over een andere Speulhof. Zie hiervoor de komende sprokkeling nr. 40.

Schaafwinkel

Voor deze veldnaam gaan we naar de Sterrenbosch. Zo gauw we het kerkhof gepasseerd zijn, hebben we de Schaafwinkel aan onze linkerhand. Oorspronkelijk strekte het perceel zich uit tot aan de Tasselaar. Aan de westzijde grensde het stuk aan Hoverwei, nu het weiland noordelijk van het kerkhof. Hoverwei was een weiland dat hoorde bij Hoverhof, een kasteelboerderij die tot in het midden van de negentiende eeuw binnen de grachten lag, waar nu de herten grazen. De benaming is erg oud. In een tekst uit 1513 treffen we aan: "vyer morgen lants gelegen und Schawynckell...; d'andere helffte van Stockmans Hoff twee parcellen genoempt den Schaefwinckel 1744" In de volksmond is de naam nog in beperkte mate bekend.

TENTOONSTELLING IN DE VITRINES BIJ DE WEEM

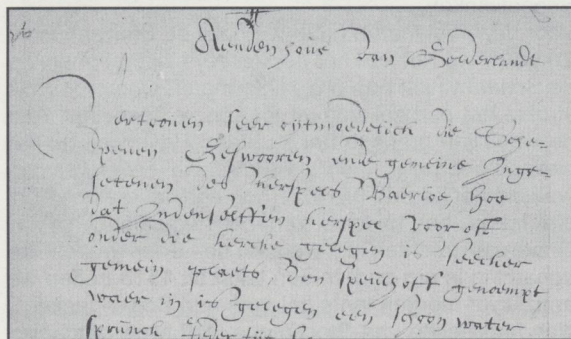
Twee jaar geleden zijn m.m.v. Wonen Helden enkele vitrinekasten geplaatst in de activiteitenruimte van de Weem. De vitrines zijn vanaf de buitenzijde voor het publiek te zien. Na een aardige tentoonstelling over de historie van de fotografie is nu gekozen voor het thema: heiligen. De tentoonstelling laat beelden zien van onder andere St. Anna, St. Dominicus, St. Donatus, St. Antonius en St. Odilia. Het zijn heiligen die op de een of andere wijze een relatie hebben met Baarlo. In het verleden zijn ter ere van St. Anna en St. Antonius twee kapellen opgericht. De St. Antoniuskapel is qua bouw wel de meest opmerkelijke van beide kapellen. Vroeger stond er ook aan de Koesdonkerveldweg een heiligenhuisje, toegewijd aan St. Dominicus. Na de sloop van de kapel werd er een kruis geplaatst. St. Donatus stond lange tijd tegen de voorgevel van boerderij Hogendries. Hij beschermde het pand tegen bliksemslag. Jammer genoeg is het beeld verdwenen... wel is waar niet door de bliksem! Van alle hier genoemde heiligen was St. Odilia wel de meest populaire. Met de relikwie van het heilige Kruis wordt nog ieder jaar de ogenzegening gegeven. Heiligen namen vroeger een belangrijke plaats in, in ons dagelijks bestaan. Dit blijkt onder andere uit de vieren van 'namesd'ag'. Men vierde vroeger de verjaardag op de gedenkdag van de heilige naar wie men was vernoemd. Op die bewuste dag werd de jarige feestelijk 'besjtoake' en kreeg hij of zij een bloem opgespeld. Het feest is na de Tweede Wereldoorlog in onbruik geraakt. Graag nodigt de Historische Werkgroep U uit om bij de Weem een kijkje te komen nemen. Vooral 's avonds wanneer de vitrinekasten sfeervol zijn verlicht. De tentoonstelling is nog het hele najaar te zien.

VOOR U GELEZEN:

Conflict over het planten van bomen bij de Sprunck door Jonker van Laer in 1620

De heer der heerlijkheid had vroeger het recht bomen te planten op "gemeene gronden".

De bevolking was daar niet blij mee aangezien de grond bij de Sprunck werd gebruikt om de was te "bleijcken". Er werd een proces gevoerd voor het hof van Gelder in Roermond, zie onderstaande transcriptie. Toen werd er dus al lange tijd de was gedaan in de Sprunck.

Aan den Hoven van Gelderlandt.

Verthonen seer ootmoedelic die Schepenen, Gesworenen ende gemeine ingesetenen des kerspels Baerloe, hoe dat inden selfsten kerspel voor of onder die kerkcke gelegen is seecker gemeinplaets den Speulhoff genaemt waer in is gelegen een schoon water sprunck, jeder tijdt schoon water gevende, die welcke plaetse der supplianten huijsfrouwen ende vrouwen, gesinne, onverdenckliche jaeren hebben gehalden, ende gebruikt, voor een gemeijn bleijck om allerhanden lijnwat daer op te wassen, netten ende bleijcken ende all ist saecke dat der supplianten huijsfrouwen ende gesinnen in sulcken aldan gebruikt ende possessie onverhortes rechte niet en behoren geturbeert te worden. Soo oft nochtans zoo dat desen onaengesien Jonker Henrick van Laer onlangs sich onderschreven heeft die voorsegde bleijcke met wilge pooten doorgaents te beplanten ende oversucke die selve bleicke totten voorsegde gebruikt onbequaem te maecken, ten opsegen daer bomen staen geen lijnwat gelacht can worden ende t'gene daer onder soude mogen liggen vanden umber belet ende vande affvallende blaederen bedorven word. Waerom die supplianten genootsaect worden hun hier over aen U Edelen ende eerw. t' addresseren, seer dienstelic biddende dat den hove gelieve hun supplianten in den voorsegden alden gebruikt ende possessie te mainteneren, aen hun verleenende brieven van maintenu den voorsegde Jonker Henrick van Laer te belasten dat hij die voorsegde pooten ende jonge beplante boomen salhun wech nehmen ende alle beletsel der voorsegde bleijckerijen aengedaen affschaffen onder den reserve daer hij vermeent naer eenich recht ten epetitoir opte voorsegde gemeijne bleijck te hebben, dat hij dieselve voor desen hove sal intenteren. Dit doende uth ende was geapppostilleert T'hof decerneert brieven van coicatie aen Jonker van Laer omte reschriboren van binnen acht dagen nae informatie

Actum tot Ruremonde den 10e julij 1626 Ende was onderteekent .J van Kerckhoven

Bron:RHCL 01.029 nr. 9

BAARLOSE SPROKKELINGEN

De volgende Sprokkelingen zijn nog steeds verkrijgbaar bij **VERSPA HERENMODE**, Grotestraat 17, Baarlo, 077-3546842.

Verder kunt u telefonisch bestellen bij P.J.C. van der Coelen, 077-4771349 en J.B.G. Nooten, 077-4771630. Per e-mail: hwbaarlo@hetnet.nl of via onze webwinkel: <http://deborcht.baarlo.com>.

Hierin vindt u ook boeken over de geschiedenis van de streek rond Baarlo etc.

Nr.	€
01 Een agenda van 1850	01,50*
03 Het Park van Kasteel d'Erp	01,50*
04 Het Landgoed "de Berckt"	01,50*
05 Blik in de achteruitkijkspiegel	01,50*
06 De Bong	02,00*
12 De zondagsdichter Mathijs Houba	00,50
15/16 Oos Modertaal	05,00*
17 Mathias Kessels beroemde telg uit een Baarloos geslacht	00,50
18 Er was eens...Stockmanshof	05,00
Idem 2de hands	01,00*
20 Keuk en Kukskes	05,00
Idem 2de hands	01,50*
23 Over Pillekens en Pasteyen	05,00
Idem 2de hands	01,50*
25/26 Beelden uit mijn kinderjaren	05,00
27/28 Baarlo, bezet bevrijd	10,00
32 De Hoffacker	05,00
33 En weer werd de vijand verslagen	07,50
Dagboek Hein Peeters, Tjipanas	02,50*
Idem 2de hands	02,50*
34 De Borchte te Baarlo	29,50
35 Het agrarisch verenigingsleven in Baarlo 1871-2001	16,00
36 Anderhalve eeuw Fanfare Gezelschap Baarlo 1852-2002	16,00
37 Soeterbeek - De geschiedenis van een oud buurtschap	16,00
Idem 2de hands	05,00*
39 Richtig Baolders	22,00
Extra Van St. Jozefklooster naar Kloosterhof 1903-1995	02,50
Extra Een opmerkelijke vondst in Baarlo	01,50
Extra Lijst van namen van militairen uit de Franse tijd	05,00
Extra Vervollijst van namen van militairen uit de Franse tijd	05,00
Extra Te Deum laudamus gedichten van pater Thijs s.s.s.	05,00

Sprokkelingen met een * gemerkt zijn 2de hands en in goede staat en zijn alleen verkrijgbaar op bestelling via ons e-mailadres of bij P.J.C. van der Coelen.

Factuur incl. verzendkosten wordt bij verzending ingesloten.

Deze uitgave is verzorgd door de Werkgroep Publiciteit:

Hub Brueren
Jan van der Coelen
Jan Wijnhoven